مجله اقتصادی - ماهنامه بررسی مسائل و سیاستهای اقتصادی
شماره‌های ۷ و ۸، مهر و آبان ۱۳۸۹، صفحات۶۲-۴۷

تجزیه و تحلیل روند رشد و سهم بخش‌های اقتصادی استان کهگیلویه و بویراحمد و مزیت نسبی آنها در دوره ۱۳۸۶-۱۳۷۹

طاهر شریف‌پور[۱] و صفرمحمدی[۲]

بررسی وضعیت و سهم بخش‌های اقتصادی استان کهگیلویه و بویر احمد در مقایسه با کل کشور طی دوره (۱۳۷۹-۱۳۸۶) نمایانگر وجود نوسان‌های بسیاری بوده است. به‌طوری‌که ارزش افزوده گروه نفت استان در پایان دوره مورد بررسی نسبت به اول دوره حدود ۶۱ درصد کاهش نشان می‌دهدکه این رقم در کشور حدود ۱۶/۵ درصد افزایش داشته است. سهم تولید ناخالص داخلی بدون نفت در استان نسبت به کل کشور به‌طور متوسط حدود ۰/۵۵ درصد و سهم تولید نا خالص داخلی با نفت به‌طور متوسط حدود ۲/۳۷ درصد بوده است.سهم ارزش افزوده بخش نفت استان به تولید ناخالص داخلی کل کشور نیز طی دوره مورد بررسی از ۳/۰۹ درصد به ۰/۹۴ درصد کاهش داشته است. با توجه به سهم ارزش افزوده گروه‌های مختلف می‌توان گفت که اقتصاد استان در برنامه سوم توسعه و چهارم توسعه از صنعتی به کشاورزی گرایش داشته است. بر اساس شاخص مزیت نسبی آشکار شده ارزش افزوده به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ در بخش کشاورزی استان ضمن اینکه دارای مزیت نسبی بوده بلکه این مزیت بهبود نیز یافته است. مزیت نسبی ارزش افزوده بخش صنایع و معادن و خدمات طی دوره مورد بررسی با عدم مزیت مواجه بوده‌است.

واژه‌های کلیدی:ارزش افزوده، مزیت نسبی، اقتصاد ملی.

۱. کارشناس اقتصاد، سرپرست معاونت اقتصادی استان کهگیلویه و بویراحمد. ta.sharifpoor@gmail.com
۲. کارشناس ارشد علوم اقتصادی. afamazan@yahoo.com

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]

۱. مقدمه

رشد و توسعه اقتصادی زمانی محقق خواهد شد که به هر بخش در جایگاه خودش توجه شود. در شرایط فعلی و با پیشرفت دانش فنی و سطح تکنولوژی سهم هر یک از بخش‌ها در تولید ناخالص داخلی دچار تغییر و تحولات بسیاری شده است. به‌گونه‌ای‌که سهم بخش کشاورزی روندی تقریباً نزولی و بخش‌های خدمات و صنعت روندی صعودی را طی می‌کنند. در حال حاضر رشد و توسعه بخش صنعت زمینه‌ساز رشد و توسعه بخش‌های دیگر از جمله کشاورزی، خدمات، حمل ونقل را فراهم می‌نماید. بدون رشد و توسعه صنعت، عوامل و نهاده‌های مورد نیاز فعالیت‌های بخش‌های دیگر تامین نخواهد شد و محصولات و خدمات این بخش‌ها به راحتی به بازارها عرضه نمی‌شوند. بررسی سهم هر یک از بخش‌ها در تولید ناخالص داخلی بدون نفت به منظور رشد و توسعه همزمان آنها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بنابراین، مقاله حاضر تلاش می‌کند تا رشد و سهم ارزش افزوده در بخش‌های مختلف اقتصادی را طی یک دوره زمانی معین و مشخص در استان کهگیلویه و بویراحمد و کشور مورد بررسی قرار دهد. همچنین شناسایی زیر بخش‌هایی که دارای مزیت نسبی هستند از اهداف دیگر این تحقیق به شمار می‌رود که در سیاستگذاری‌های استانی مفید فایده باشد.

در این تحقیق تلاش می‌شود که وضعیت تولید ناخالص داخلی استان کهگیلویه و بویراحمد طی دوره برنامه سوم توسعه اقتصادی و اجتماعی و سال اول برنامه چهارم توسعه متناسب با دسترسی به اطلاعات مورد بررسی قرار گیرد. به منظور حذف تورم از فعالیت‌های اقتصادی، تولید ناخالص داخلی استان از روش ارزش افزوده و به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ محاسبه و مورد استفاده قرار گرفته است.

۲.رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ کهگیلویه و بویر احمد

این استان از جمله استان‌هایی است که وابستگی شدیدی به نفت دارد. رشد تولید ناخالص داخلی با نفت به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ استان طی برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور به شدت تحت تاثیر رشد ارزش افزوده نفت قرار داشت. در سال ۱۳۸۰ برای ساماندهی و تثبیت قیمت نفت کاهش سقف تولید وجود داشت و علیرغم کاهش تولید میانگین بهای هر بشکه نفت نیز به ۲۳/۱ دلار کاهش یافت که هر دو عامل موجب منفی شدن رشد ارزش افزوده نفت در این سال شدند.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]

در سال ۱۳۸۱ علیرغم افزایش قیمت هر بشکه به ۲۳/۲۶ دلار به دلیل کاهش سهم اوپک و رعایت سهمیه‌بندی، خالص صادرات نفت خام ایران نسبت به سال پیش با ۶/۶ درصد کاهش به ۲/۲ میلیون بشکه در روز رسید. در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ هم میزان تولید و هم میزان صادرات و هم قیمت هر بشکه نفت ایران افزایش یافت لذا ارزش افزوده نفت با رشد مثبت مواجه شدکه تاثیر بسیاری در رشد مثبت تولید ناخالص داخلی استان داشته است.

در سال اول و سوم برنامه چهارم به‌دلیل رشد منفی ارزش افزوده نفت، رشد تولید ناخالص داخلی منفی بوده است. در سال دوم برنامه چهارم شاهد رشد مثبت تولید ناخالص داخلی استان بودیم که دلیل آن رشد مثبت ارزش افزوده نفت بوده است. رشد تولید ناخالص داخی بدون نفت استان بدون در نظر گرفتن سال ۱۳۸۳ بطور متوسط حدود ۵/۶ درصد در سال طی دوره می‌باشد.

جدول ۱.تولید ناخالص داخلی استان کهگیلویه و بویراحمد
به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ (روش ارزش افزوده)

(میلیارد ریال)

سال	تولید با نفت	نرخ رشد	تولید بدون نفت	نرخ رشد	نفت	نرخ رشد
۱۳۷۹	۱٤۱٤۳	---	۱٥۱۸	---	۱۲٦۲٦	---
۱۳۸۰	۱۲۱۰۱	-۱٤/٤	۱٦٦۸	۹/۹	۱۰٤۳۳	-۱۷/٤
۱۳۸۱	۸۰٦۱	-۳۳/٤	۱۸۸۹	۱۳/۲	٦۱۷۲	-٤۰/۸
۱۳۸۲	۸٤۱۲	٤/٤	۱۹۰۹	۱/۱	٦٥۰٤	٥/٤
۱۳۸۳	۹۳۰٤	۱۰/٦	۱۹۰۳	-۰/۳	۷٤۰۱	۱۳/۸
۱۳۸٤	۸۷۲۲	-٦/۳	۲۱٥٥	۱۳.۲	٦٥٦۷	-۱۱/۳
۱۳۸٥	۸۷۷۱	۰/٦	۲۲٦۸	٥/۲	٦٥۰۳	-۱/۰
۱۳۸٦	۷۳۰۹	-۱٦/۷	۲۳۳۸	۳/۱	٤۹۷۱	-۲۳/٦

مأخذ: نتایج تحقیق.

۳. ارزش افزوده بخش‌های کشاورزی، صنایع و معادن و خدمات

روند رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی از سال ۱۳۸۰ تا۱۳۸۲ نزولی اما مثبت بوده درحالی‌که در سال آخر برنامه سوم توسعه منفی شده است. در سال اول برنامه چهارم توسعه شاهد رشد مثبت نسبتاً خوبی

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]

بوده‌ایم با توجه به اینکه زراعت مهم‌ترین بخش کشاورزی را تشکیل می‌دهد از جمله دلایل نزولی بودن رشد این بخش وابستگی این بخش به شرایط جغرافیای آب و هوایی است.

در گروه صنایع و معادن ارزش افزوده به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ به استثنای سال ۱۳۸۲ از رشد مثبتی برخوردار بوده و در سه سال برنامه چهارم توسعه نیز دارای رشد قابل توجهی بوده است که دلیل منفی شدن رشد این گروه در سال ۱۳۸۲ رشد منفی زیر گروه آب، برق، گاز و ساختمان بوده است. در گروه خدمات ارزش افزوده به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ به طور متوسط سالانه ۴/۱ درصد رشد نشان می‌دهد. در سال اول برنامه چهارم توسعه هر سه بخش از رشد مثبت و نسبتاً بالایی برخوردار بوده‌اند.

جدول۲. ارزش افزوده بخش‌ها به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ استان

(میلیارد ریال)

	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸٤	۱۳۸۵	۱۳۸٦
کشاورزی	۳۳۸	٤۲٤	۵۱۹	۵٤۱	۵۲٤	٦۱۷	۵٤٦	۵۱۰
نفت	۱۲/٦۲٦	۱۰/٤۳۳	٦/۱۷۲	٦/۵۰٤	۷/٤۰۱	٦/۵٦۷	٦/۵۰۳	٤/۹۷۱
صنعت ومعدن	۲۹۲	۳۰۰	۳۳۵	۲۷۵	۲۸۲	۳٦۱	٤۵۰	۵۲۷
خدمات	۸۸۸	۹٤٤	۱/۰۳۵	۱/۰۹۳	۱/۰۹۷	۱/۱۷۷	۱/۲۷۲	۱/۳۰۰

مأخذ: نتایج تحقیق.

جدول۳. نرخ رشد ارزش افزوده بخش‌ها به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ استان

(درصد)

	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸٤	۱۳۸۵	۱۳۸٦
کشاورزی	۲۵/٦	۲۲/۲	٤/۳	-۳/۱	۱۷/۷	-۱۱/٤	-٦/٦
نفت	-۱۷/٤	-٤۰/۸	۵/٤	۱۳/۸	-۱۱/۳	-۱/۰	-۲۳/٦
صنعت ومعدن	۲/۸	۱۱/۷	-۱۷/۸	۲/۵	۲۷/۹	۲٤/۷	۱۷/۲
خدمات	٦/۳	۹/٦	۵/٦	۰/٤	۷/۳	۸/۰	۲/۳

مأخذ: نتایج تحقیق.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]

۴. سهم اجزای تشکیل دهنده تولید ناخالص داخلی بدون نفت استان بـه قیمـت ثابـت سال ۱۳۷۶

طی دوره مورد بررسی سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی با روند افزایشی از ۲۲/۳درصد در سال ۱۳۷۹ به ۲۷/۵ درصد در سال ۱۳۸۴ افزایش یافت. به عبارت دیگر، طی این دوره حدود ۵/۲ درصد از افزایش سهم برخوردار بود است. سهم ارزش افزوده گروه صنایع و معادن از ۱۹/۲ درصد در سال اول برنامه سوم توسعه به ۱۶/۴درصد در سال اول برنامه چهارم توسعه رسید. به عبارتی، به میزان ۲/۸ درصد کاهش نشان می‌دهد. سهم ارزش افزوده گروه خدمات نیز از ۵۸/۵ درصد در سال ۱۳۷۹ به ۵۶/۱ درصد در سال ۱۳۸۴ کاهش یافت که میزان ۲/۴ درصد کاهش یافته است. از لحاظ میزان سهم در تولید ناخالص داخلی استان به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶، گروه خدمات بیشترین سهم و گروه صنایع و معادن کمترین سهم را داشته‌اند.

جدول۴. سهم اجزای تشکیل دهنده تولید ناخالص داخلی بدون نفت استان به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶

(درصد)

عنوان بخش	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸٤	۱۳۸۵	۱۳۸٦
گروه کشاورزی	۲۲/۳	۲۵/٤	۲۷/۵	۲۸/۳	۲۷/۵	۲۸/٦	۲٤/۱	۲۱/۸
گروه صنایع و معادن	۱۹/۲	۱۸/۰	۱۷/۷	۱٤/٤	۱٤/۸	۱٦/۸	۱۹/۸	۲۲/٦
گروه خدمات	۵۸/۵	۵٦/٦	۵٤/۸	۵۷/۲	۵۷/٦	۵٤/٦	۵٦/۱	۵۵/٦

مأخذ: نتایج تحقیق.

۵. رشد تولید ناخالص داخلی بدون نفت به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ کشور

اقتصاد ایران سال ۱۳۸۰ را در فضایی با ثبات و با عملکردی تقریباً متعادل و مثبت سپری نمود. با وجود نوسان در بهای نفت خام در بازارهای جهانی به‌ویژه پس از وقوع حادثه ۱۱ سپتامبر، مازاد قابل توجه حساب ذخیره ارزی و پایبندی دولت به اجرای سیاست‌های مالی غیر انبساطی موجبات تداوم اعتماد عمومی به سیاست‌های اقتصادی و تحقق رشد ۵/۵ درصد تولید بدون نفت و رشد ۳/۳ درصدی تولید با نفت را برای اقتصاد کشور فراهم آورد. عمده‌ترین سیاست‌های اقتصادی اتخاذ شده در سال ۱۳۸۱،

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]

اجرای طرح یکسان سازی نرخ ارز، ایجاد بازار بین بانکی ارز و ایجاد شفافیت بیشتر در بودجه دولت به ویژه در زمینه پرداخت یارانه‌ها بود. در زمینه اشتغال، برنامه‌ریزی‌ها در جهت تامین منابع مالی مورد نیاز طرح‌های سرمایه‌گذاری و اشتغالزا از طریق مکانیزم پیش‌بینی شده در ماده ۵۶ قانون برنامه سوم و ارائه تسهیلات قرض‌الحسنه به واحدهای فعال موجود برای ایجاد اشتغال بیشتر، اعطای تسهیلات ارزی به تولید کنندگان و سرمایه‌گذاران از طریق حساب ذخیره ارزی صورت پذیرفت.

در سال ۱۳۸۲ که چهارمین سال اجرای برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شود، سیاست‌های اقتصادی کشور بر اساس سیاست‌های مصوب برنامه مذکور تنظیم گردید. در این سال نیز همچون سال‌های گذشته رشد تولید و سرمایه‌گذاری، تامین نقدینگی مورد نیاز بخش‌های مولد، کاهش نرخ بیکاری و کنترل تورم از مهم‌ترین اهداف سیاست‌های اقتصادی دولت محسوب می‌شود. اتخاذ سیاست‌های مناسب اقتصادی به همراه افزایش قیمت نفت در بازارهای جهانی سبب شد علیرغم وجود مسائل و مشکلات فراروی اقتصاد کشور و شرایط نامناسب منطقه، اقتصاد ایران در سال ۱۳۸۲ همچنان از عملکرد مثبت و نسبتاً متعادلی برخوردار باشد. بر اساس برآوردهای مقدماتی و با توجه به بهبود عملکرد بخش‌های خدمات، صنایع و معادن، نفت و کشاورزی، رشد تولید ناخالص داخلی بدون نفت به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ در سال ۱۳۸۲ در حدود ۶/۸ درصد (رشد تولید ناخالص داخلی با نفت ۷/۸۲ درصد) رسید. در این سال گروه‌های خدمات، صنایع و معادن، نفت و کشاورزی به ترتیب بیشترین تاثیر را در رشد تولید ناخالص داخلی داشته‌اند.

در سال ۱۳۸۳ ،کاهش نرخ بیکاری و ایجاد اشتغال از مهم‌ترین چالش پیش‌روی اقتصاد ملی بود. شکاف موجود میان عرضه و تقاضای نیروی کار، وجود مشکلات ساختاری از بعد عرضه، ضعف سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های اشتغالزا، وجود نارسایی‌هایی در زمینه قوانین مرتبط از جمله مسائل مطرح در بازار کار بود.

در سال ۱۳۸۳ رشد تولید ناخالص داخلی بدون نفت به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ به ۶/۷۶ درصد (رشد تولید با نفت ۶/۴۳ درصد) محدود گردید. گروه صنایع ومعادن از نرخ رشد بیشتری نسبت به سال قبل برخوردار بود. رشد بالای بخش صنایع و معادن در مقایسه با رشد بخش نفت در رشد کل اقتصاد حاکی از تحولات مثبت در این بخش است. در سال ۱۳۸۴ تولید ناخالص داخلی بدون نفت به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ حدود ۷/۸ درصد (تولید با نفت ۶/۹۴ درصد) رشد داشته و دلیل عمده

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]

افزایش نرخ رشد تولید در این سال افزایش نرخ رشد فعالیت‌های کشاورزی در اثر بهبود نسبی اوضاع جوی، رشد فعالیت‌های ساختمانی ناشی از افزایش هزینه‌های سرمایه‌ای دولت در بخش ساختمان و رشد ساختمان‌های تکمیل شده خصوصی در مناطق شهری در مقایسه با سال قبل بود. در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ نیز تولید ناخالص داخلی با نفت به ترتیب با رشدی معادل ۶/۶۱ و ۶/۶۶ درصد و تولید ناخالص داخلی بدون نفت نیز با رشدی معادل ۶/۹۸ و ۷/۲۹ درصد را نشان می‌دهند. متوسط نرخ رشد سالانه تولید ناخالص داخلی با نفت و بدون نفت به ترتیب حدود ۶/۳۴ و ۷/۰۸ درصد بوده است.

جدول۵. تولید ناخالص داخلی کشور به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ (روش ارزش افزوده)

(میلیارد ریال)

عنوان بخش	GDP با نفت	نرخ رشد	گروه نفت	نرخ رشد	GDPبدون نفت	نرخ رشد
۱۳۷۹	۳۲۰۰۶۹		٤۲۷۹٥		۲۷۷۲۷٤	
۱۳۸۰	۳۳۰٥٦٥	۳/۲۸	۳۸۰٥۳	۱۱/۰۸–	۲۹۲٥۱۲	٥/٥۰
۱۳۸۱	۳٥۷٦۷۱	۸/۲۰	۳۹٤٦٤	۳/۷۱	۳۱۸۲۰۷	۸/۷۸
۱۳۸۲	۳۸٥٦۳۰	۷/۸۲	٤٥٥۷۹	۱٥/٥۰	۳٤۰۰٥۱	٦/٥٦
۱۳۸۳	٤۱۰٤۲۹	٦/٤۳	٤۷٤۰٦	٤/۰۱	۳٦۳۰۲۳	٦/۷٦
۱۳۸٤	٤۳۸۹۰۰	٦/۹٤	٤۷٥٤٤	۰/۲۹	۳۹۱۳٥٦	۷/۸۰
۱۳۸٥	٤٦۷۹۳۰	٦/٦۱	٤۹۲٤۹	۳/٥۹	٤۱۸٦۸۱	٦/۹۸
۱۳۸٦	٤۹۹۰۷۱	٦/٦٦	٤۹۸٦۷	۱/۲٥	٤٤۹۲۰٤	۷/۲۹
متوسط نرخ رشد		٦/۳٤		۲/٥۹		۷/۰۸

مأخذ: نتایج تحقیق.

۶. ارزش افزوده بخش‌های کشاورزی، صنایع و معادن و خدمات کشور

ارزش افزوده بخش کشاورزی جز در سال ۱۳۸۰ که به دلیل کاهش بارندگی رشد منفی داشته از روندی صعودی برخوردار بوده است و به‌طور متوسط از رشد سالانه ۴/۲۵درصد برخوردار شد. بخش صنایع و معادن در تمام دوره از روند رشد صعودی برخوردار بوده و بطور متوسط نیز از رشد ۱۰/۱۶ درصدی برخوردار می‌باشد. بخش خدمات نیز مانند بخش صنایع و معادن دارای رشد مثبت بوده و متوسط نرخ

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]

رشد ۶/۳۸ درصدی را داشته است. ارزش افزوده گروه نفت نیز به استثنای سال ۱۳۸۰ در دیگر سال‌ها از نرخ متوسط رشد ۲/۵۹ درصد سالانه برخودار بوده است.

جدول۶. ارزش افزوده بخش کشاورزی کشور به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ (روش ارزش افزوده)

(میلیارد ریال)

	ارزش افزوده گروه کشاورزی	ارزش افزوده گروه نفت	ارزش افزوده گروه صنایع و معادن	ارزش افزوده گروه خدمات
۱۳۷۹	٤٥٧٧٤	٤٢٧٩٥	٦٧٢٢٧	١٦٧٧٣٧
۱۳۸۰	٤٤٧٣٨	٣٨٠٠٥٣	٧٤٠٧٩	١٧٧٢٦٧
۱۳۸۱	٥٠٨٠٥	٣٩٤٩٤	٨٣٤٢٤	١٨٧٩٠٢
۱۳۸۲	٥٣٣٢٠	٤٥٥٧٩	٩١٧٤٦	١٩٨٧٣٧
۱۳۸۳	٥٣٤٨٨	٤٧٤٠٦	٩٩٩٢٥	٢١٤٨٨٩
۱۳۸٤	٥٨٣٨٩	٤٧٥٤٤	١١١٤٧١	٢٢٨٥٣٩
۱۳۸٥	٦١١٣٤	٤٩٢٤٩	١٢١٩٥٤	٢٤٣٨٣٢
۱۳۸٦	٦٥٠٦٢	٤٩٨٦٧	١٣٢٩٠١	٢٥٩٣٣٣
متوسط نرخ رشد سالانه	٤/٢٥	٢/٥٩	١٠/١٦	٦/٣٨

مأخذ: نتایج تحقیق.

۷. سهم اجزای تشکیل دهنده نا خالص داخلی بدون نفت کشور به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶

طی دوره مورد بررسی سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی با نوسان‌هایی از ۱۶/۳ درصد در سال ۱۳۷۹ به ۱۴/۲ درصد در سال ۱۳۸۶ رسید. به عبارت دیگر، طی این دوره حدود ۲/۱ درصد کاهش سهم داشته است. سهم ارزش افزوده گروه صنایع و معادن از ۲۳/۹۵ درصد در سال اول برنامه سوم توسعه به ۲۹/۱ درصد در سال سوم برنامه چهارم توسعه رسید. به عبارتی حدود ۵/۱۵ درصد افزایش سهم داشته است. سهم ارزش افزوده گروه خدمات نیز از ۵۹/۷۵ درصد در سال ۱۳۷۹ به ۵۶/۷ درصد در سال ۱۳۸۶ کاهش یافت که حدود ۳/۰۵ درصد کاهش سهم داشته است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]

جدول ۷. سهم اجزای تشکیل دهنده تولید ناخالص داخلی بدون نفت کشور به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶

(درصد)

	ارزش افزوده گروه کشاورزی	ارزش افزوده گروه صنایع و معادن	ارزش افزوده کل گروه خدمات
۱۳۷۹	۱۶/۳	۲۳/۹	۵۹/۷
۱۳۸۰	۱۵/۱	۲۵/۰	۵۹/۹
۱۳۸۱	۱۵/۸	۲۵/۹	۵۸/۳
۱۳۸۲	۱۵/۵	۲۶/۷	۵۷/۸
۱۳۸۳	۱۴/۵	۲۷/۱	۵۸/۳
۱۳۸۴	۱۴/۷	۲۸/۰	۵۷/۴
۱۳۸۵	۱۴/۳	۲۸/۶	۵۷/۱
۱۳۸۶	۱۴/۲	۲۹/۱	۵۶/۷
متوسط سهم	۱۵	۲۶/۷	۵۸/۱

مأخذ: نتایج تحقیق.

۸. کاربرد شاخص مزیت نسبی آشکار شده در اقتصاد استان

شاخص مزیت نسبی آشکار شده[1] که اولین بار توسط بالاسا[2] معرفی شد و در زمینه مزیت نسبی یک کشور در صادرات یک کالای معین می‌باشد. شاخص به‌صورت زیر تعریف می‌شود:

$$RCA = \frac{x/X}{y/Y} \qquad (۱)$$

X: صادرات کالای مورد نظر در کشور

X: کل صادرات کشور

Y: صادرات کالای مورد نظر در جهان

Y: کل صادرات جهان

1. Revealed Comparative Advantage (Rca)
2. Balass

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]

به عبارت دیگر شاخص مزیت نسبی آشکار شده از تقسیم سهم صادرات کالای X در صادرات کشور به سهم صادرات کالای فوق در کل صادرات جهان بدست می‌آید. با توجه به اینکه اجزای تشکیل‌دهنده شاخص همگی مثبت می‌باشند، لذا مقدار عددی این شاخص بین صفر و بی نهایت تغییر می‌کند.

بر اساس اطلاعات مربوط به شاخص فوق چناچه مقدار عددی این شاخص در خصوص کالایی بزرگتر از یک باشد در این صورت گفته می‌شود که کشور مورد نظر در صادرات آن کالا از مزیت نسبی برخوردار است و چناچه مقدار عددی شاخص کمتر از یک باشد کشور در صادرات کالا از مزیت نسبی برخوردار نخواهد بود. از آنجایی‌که که دامنه تغییرات شاخص بین صفر تا بی نهایت است نمی‌تواند درجه مزیت نسبی را به خوبی نشان بدهد. برای رفع این مشکل شاخص فوق را با یک تبدیل یکنواخت به شاخص قرینه و یا نرمال تبدیل می‌کنیم. شاخص جدید به صورت زیر تعریف می‌شود.

$$SRCA = \frac{RCA - 1}{RCA + 1} \qquad (۲)$$

با این تعدیل دامنه تغییرات شاخص بین (۱- و ۱)مشخص می‌شود. چناچه RCA بزرگتر از یک باشد دراین صورت SRCA بین صفر و یک خواهد بود و بالعکس.

بر اساس شاخص فوق به محاسبه مزیت نسبی بخش‌های کشاورزی، صنایع و معادن و خدمات به همراه زیر گروه آنها می‌پردازیم. نتایج حاصل از بکارگیری شاخص فوق در جداول مربوط به مزیت نسبی آشکار شده و مزیت نسبی آشکار شده تعدیل یافته به تفکیک ارائه شده است.

۹. مزیت نسبی گروه کشاورزی

با توجه به جدول گروه کشاورزی استان طی سال‌های مورد بررسی از مزیت نسبی برخوردار نبوده است. ارزش افزوده بخش زراعت استان بتدریج طی دوره مورد نظر به سمت مزیت نسبی حرکت نموده است. ارزش افزوده بخش جنلگداری استان به استثنای سال اول طی دوره مورد بررسی دارای مزیت نسبی بوده اما در سال اول برنامه چهارم نسبت به سال اول برنامه سوم توسعه تغییر محسوسی نداشته است. ارزش

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]

افزوده بخش ماهیگیری نیز طی دوره به سمت مزیت نسبی حرکت نموده است. ارزش افزوده بخش دامپروری و شکار نیز به مرور به سمت مزیت حرکت نموده است.

جدول ۸. مزیت نسبی تعدیل شده ارزش افزوده به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ (SRCA)

عنوان بخش	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸٤	۱۳۸۵	۱۳۸٦
زراعت و باغداری	۰/۰٤	۰/۲۲	۰/۲۵	۰/۲٦	۰/۳۰	۰/۳۳	۰/۲۸	۰/۲۲
دامپروری و شکار	۰/۲۹	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۳۲	۰/۳۰	۰/۲۹	۰/۱٤	۰/۱٤
جنگلداری	۰/۷۵	۰/۸۳	۰/۸۵	۰/۸٤	۰/۸۳	۰/۸۲	۰/۷۹	۰/۷۷
ماهیگیری	-۰/۵۰	-۰/٤۰	-۰/۱۱	۰/۰۲	۰/۱۸	۰/۲٦	۰/۳٦	۰/۳۸
گروه کشاورزی	۰/۱۵	۰/۲۵	۰/۲٦	۰/۲۹	۰/۳۰	۰/۳۱	۰/۲۵	۰/۲۰

مأخذ: نتایج تحقیق.

۱۰. مزیت نسبی گروه نفت

به طوری‌که از اطلاعات جدول و نمودار مشاهده می‌شود ارزش افزوده این گروه در تمام سال‌های مورد بررسی ضمن اینکه دارای مزیت نسبی بوده، به عدد یک نیز نزدیک می‌باشد. این بدان معناست مزیت نسبی ارزش افزوده نفت در این استان در حد نسبتاً بالایی قرار دارد.

جدول ۹. مزیت نسبی تعدیل شده ارزش افزوده به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ (SRCA)

عنوان بخش	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶
گروه نفت	۰/۷٤	۰/۷٦	۰/۷۵	۰/۷۳	۰/۷۵	۰/۷۵	۰/۷۵	۰/۷٤

مأخذ: نتایج تحقیق.

۱۱. مزیت نسبی گروه صنایع و معادن

ارزش افزوده این گروه ضمن اینکه طی دوره مورد بررسی دارای مزیت نسبی نبوده است، اما هر سال از عدم مزیت آن کاسته شده است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]

جدول۱۰. مزیت نسبی تعدیل شده ارزش افزوده به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ (SRCA)

عنوان بخش	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶
معدن	-۰/۴۰	-۰/۵۳	-۰/۵۱	-۰/۴۱	-۰/۳۶	-۰/۳۱	-۰/۱۹	۰/۱۰
صنعت	-۰/۴۲	-۰/۴۸	-۰/۳۴	-۰/۵۶	-۰/۴۹	-۰/۵۱	-۰/۵۲	-۰/۵۶
آب، برق و گاز	-۰/۱۵	-۰/۳۶	-۰/۳۸	-۰/۴۵	-۰/۳۶	-۰/۳۰	-۰/۲۷	-۰/۲۹
ساختمان	۰/۳۴	۰/۳۳	۰/۱۴	۰/۱۹	۰/۱۶	۰/۲۸	۰/۴۰	۰/۴۸
گروه صنایع و معادن	-۰/۱۲	-۰/۱۷	-۰/۱۹	-۰/۳۰	-۰/۳۰	-۰/۲۶	-۰/۱۹	-۰/۱۳

مأخذ: نتایج تحقیق.

۱۲.مزیت نسبی گروه خدمات

در این گروه ارزش افزوده به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ از لحاظ مزیت نسبی در سال اول دوره و سال پایانی دوره با اینکه دارای عدم مزیت نسبی بوده اما از میزان آن کاسته شده است. ارزش افزوده بخش‌های با اینکه دارای عدم مزیت بوده در همه موارد شاهد کاهش این عدم مزیت نیز بوده‌ایم.

جدول ۱۱. مزیت نسبی تعدیل شده ارزش افزوده به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ (SRCA)

عنوان بخش	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶
بازرگانی، رستوران و هتلداری	۰/۰۱	۰/۰۲	-۰/۰۱	۰/۰۴	۰/۰۲	-۰/۰۴	-۰/۰۷	-۰/۰۸
حمل و نقل، انبار داری و ارتباطات	-۰/۴۶	-۰/۴۵	-۰/۴۱	-۰/۳۷	-۰/۲۹	-۰/۳۲	-۰/۲۲	-۰/۲۴
خدمات موسسات مالی و پولی	-۰/۲۹	-۰/۱۹	-۰/۳۳	-۰/۴۷	-۰/۴۸	-۰/۴۷	-۰/۴۲	-۰/۴۲
خدمات مستغلات و خدمات حرفه ای و تخصصی	-۰/۰۶	-۰/۱۶	-۰/۱۵	-۰/۱۵	-۰/۱۶	-۰/۲۰	-۰/۲۰	-۰/۱۵
خدمات عمومی	۰/۲۵	۰/۲۷	۰/۳۰	۰/۳۵	۰/۳۶	۰/۴۰	۰/۴۱	۰/۴۰
خدمات اجتماعی ،شخصی و خا نگی	-۰/۳۴	-۰/۴۳	-۰/۴۹	-۰/۵۹	-۰/۵۴	-۰/۵۱	-۰/۳۷	-۰/۳۴
گروه خدمات	-۰/۰۲	-۰/۰۳	-۰/۰۴	-۰/۰۱	-۰/۰۱	-۰/۰۳	-۰/۰۲	-۰/۰۲

مأخذ: نتایج تحقیق.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]

۱۳. نتیجه‌گیری

نرخ رشد تولید ناخالص داخلی بدون نفت استان از ثبات رشد برخوردار نبوده است، به‌طوری‌که در سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ از رشد بالای ۹/۹ و ۱۲ درصد برخوردار بوده در حالی‌که در دو سال بعد رشد۱/۱و ۰/۳- درصدی را تجربه نموده است. در سال اول برنامه چهارم توسعه شاهد افزایش رشد ۱۳/۲درصدی هستیم. سهم ارزش افزوده گروه‌ها در تولید ناخالص داخلی بدون نفت نشان‌دهنده این است که گروه خدمات بیشترین سهم و گروه صنعت کمترین سهم را دارد. مقایسه سهم گروه‌ها نشان می‌دهد که در سال اول برنامه چهارم توسعه نسبت به سال اول برنامه سوم توسعه سهم کشاورزی ۰/۵درصد کاهش، سهم صنعت و معدن و خدمات به ترتیب ۳/۴ درصد افزایش و ۳/۴ درصدکاهش داشته است.

رشد تولید ناخالص داخلی بدون نفت در کشور از رشد نسبتاً پایداری برخوردار بوده است. به‌طوری‌که متوسط نرخ رشد آن حدود ۷/۰۸ درصد در سال بدست آمده است. در سال ۱۳۸۱رشد گروه کشاورزی (۱۱/۴ درصد) به دلیل شرایط مساعد نزولات جوی، سیاست‌های حمایتی دولت در قالب خرید تضمینی محصولات کشاورزی و تسهیلات بانک‌ها به بخش کشاورزی می‌باشد. ارزش افزوده گروه صنایع ومعادن رشدی معادل ۱۲/۶ درصد را تجربه نموده است. در این سال رشد ارزش افزوده گروه خدمات نسبت به سال قبل کاهش یافته و از لحاظ مقداری نیز حدود ۵/۴ درصد بوده است.

از لحاظ سهم در تولید ناخالص داخلی کشور، ارزش افزوده کشاورزی سهمی در حدود ۱۵ درصد، ارزش افزوده صنایع و معادن سهمی معادل ۲۶ درصد و خدمات نیز سهمی معادل ۵۸ تا ۶۰ درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

- سهم تولید ناخالص داخلی بدون نفت به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ استان ازکشور با ۰/۰۳ درصد کاهش‌از ۰/۵۵ درصد (۱۵۱۸ میلیارد ریال) درسال اول برنامه سوم به ۰/۵۲درصد (۲۲۴۶ میلیاردریال) سال سوم برنامه چهارم توسعه رسید.
- سهم ارزش افزوده به قیمت ثابت گروه نفت استان از کشور با ۱۹/۵ درصد کاهش از ۲۹/۵ درصد(۱۲۶۲۶ میلیارد ریال) در سال اول دوره به ۱۰ درصد (۴۹۷۱ میلیارد ریال) در سال آخر رسید.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]

- سهم ارزش افزوده به قیمت ثابت بخش‌های کشاورزی، صنایع و معادن و خدمات استان از کشور به ترتیب از ۰/۷، ۰/۴۳ و ۰/۵۳ درصد در سال اول دوره به ۰/۷۸، ۰/۴ و ۰/۵۰ درصد در سال آخر دوره تغییر یافته است. به‌طوری‌که مشاهده می‌شود که سهم صنایع و معادن استان با کاهش ۰/۰۳ درصدی مواجه است.
- سهم ارزش افزوده به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ بخش کشاورزی استان از ۲۲/۳ درصد در سال ۱۳۷۹ به ۲۱/۸ درصد در سال ۱۳۸۶ کاهش یافته است. سهم ارزش افزوده بخش‌های صنایع و معادن و خدمات به ترتیب از ۱۹/۲ و ۵۸/۵ درصد در سال اول برنامه سوم توسعه به ۲۲/۶ و ۵۵/۶ درصد در سال سوم برنامه چهارم توسعه رسیده است. به منظور شناسایی مزیت نسبی بخش‌های مختلف اقتصادی استان از روش مزیت نسبی آشکار شده (RCA) استفاده شده است.
- مقایسه سهم ارزش افزوده بخش‌های کشاورزی، صنایع و معادن و خدمات از تولید ناخالص داخلی بدون نفت طی برنامه سوم توسعه و سه سال برنامه چهارم نشان‌دهنده این است که در استان کهکیلویه و بویراحمد به بخش کشاورزی بیشتر از صنایع و معادن توجه می‌شود زیرا متوسط سهم ارزش افزوده بخش صنعت و معدن ۱۷/۷ و متوسط سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی حدود ۲۵/۵ درصد می‌باشد. متوسط سهم ارزش افزوده خدمات هم حدود ۵۶/۴ درصد است. اما در کشور متوسط سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی طی دوره مورد نظر تقریباً در حدود ۱۵درصد، متوسط سهم ارزش افزوده بخش صنایع و معادن ۲۶/۷ درصد و متوسط سهم ارزش افزوده خدمات نیز حدود ۵۸/۱ درصد بوده است. بنابراین، در دوره مورد بررسی در استان بخش کشاورزی استان نسبت به صنایع ومعادن توجه بیشتری شده است.
- بر اساس اطلاعات موجود استان کهگیلویه و بویر احمد از حالت صنعتی دور شده و به سمت کشاورزی حرکت نموده است.
- محاسبات مربوط به مزیت نسبی نیز نشان‌دهنده این است که بخش کشاورزی ضمن اینکه از مزیت نسبی (شاخص مزیت نسبی بزرگتر از صفر برای هر بخشی حاکی از مزیت نسبی آن بخش می‌باشد) برخوردار بوده روند این شاخص بهبود یافته است به نحوی که از ۰/۱۵ در سال شروع به ۰/۲۰ درسال پایانی افزایش داشته‌است. زیر گروه این بخش ارزش افزوده زراعت، جنگلداری، دامپروری و شکار در تمام سال‌ها و ماهیگیری از سال ۱۳۸۲ به بعد از مزیت نسبی برخودار بوده است. نکته

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]

قابل توجه این است که مزیت نسبی ماهیگیری روندی صعودی داشته اما دامپروری و شکار با روند نزولی مواجه است. ارزش افزوده گروه نفت استان ضمن برخورداری از مزیت نسبی بالای ۰/۷۵ در طول دوره تغییرات محسوسی نداشته است. اما ارزش افزوده بخش صنایع و معادن دارای مزیت نسبی نبوده است، ضمن اینکه عدم مزیت نسبی آن در سال‌های دوره بیشتر هم شده است. در این گروه به جز ارزش افزوده ساختمان دارای مزیت نسبی رو به رشد بوده، و دیگر قسمت‌ها با عدم مزیت نسبی مواجه‌اند. در خصوص گروه خدمات نیز شاخص مربوطه نشان‌دهنده این است که ارزش افزوده با عدم مزیت مواجه بوده است. از لحاظ مقداری نیز در سال پایانی دوره یعنی سال ۱۳۸۶ نسبت به سال اول دوره سال ۱۳۷۹ هیچ‌گونه تغییری حاصل نشده است. ارزش افزوده خدمات عمومی در این گروه ضمن اینکه دارای مزیت نسبی بوده شاهد رشد مقداری این شاخص نیز می‌باشیم، به گونه‌ای که از ۰/۲۵ در سال ابتدایی به ۰/۴۰ در سال پایانی افزایش داشته است. ارزش افزوده بازرگانی، رستوران و هتلداری با وجود مزیت در دو سال اول در سه سال آخر از عدم مزیت برخوردار شده است. ارزش افزوده حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات، خدمات موسسات پولی و مالی، خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی و خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی نیز از عدم مزیت نسبی برخوردار بوده‌اند.

منابع

مرکز آمار ایران، سالنامه آماری سال‌های (۱۳۸۴-۱۳۷۹).
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، خلاصه تحولات اقتصادی کشور، سال‌های مختلف.
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، "گزارش اقتصادی و ترازنامه"، سال‌های مختلف.
وزارت صنایع و معادن، معاونت برنامه ریزی توسعه و فناوری، دفتر آمار و اطلاع رسانی.
مرکز آمار ایران، سالنامه آماری استان کهگیلویه و بویراحمد، سال‌های مختلف.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-10]